

מראי מקומות- בכורות י"ט

וממילא הדין כר"ע דפשיטא לי', וע' באבנ"ז שפלפל בזה. והגרי"ש תי' דלק"מ, דשאני סנהדרין דבעינן הכרעה של כל הכ"ג, וכשאמר איני יודע, לאו מכלל הסנהדרין הוא, דאיני יודע אינו הכרעה כלל, וכת של סנהדרין הוא ע"י הכרעה לחיוב או לפטור. משא"כ כשנחלקו להלכה, כיון דמסתפק ר' טרפון משום ב' צדדים, א"כ הא גופא דר' טרפון הי' לו ספק בדבר הוא סיבה להסתפק בדבר, וא"כ אין להכריע כר"ע אלא משום דקיי"ל כר"ע מחבירו.

(ג) **כל בכור- פרש"י**, כלל אפי' נקבות, ת"ל זכר אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר, זהו כלל ופרט רגיל. ותמה היעב"ץ, הא הוי כלל ופרט זה מרוחקים זה מזה, ויש מחלוקת אם יכולין לדרוש כן, ואף הסוברים דיכולים לדרוש כן, זהו רק בחד ענינא, וזהו בב' ענינים הם, והניח בתמי'. וע' **בהערות להגרי"ש** דיישב דלענין כלל שהוא צריך לפרט ופרט שהוא צריך לכלל, לא אמרי' שיש שום חסרון במה שהם מרוחקים זה מזה (וביאר, משום דהחסרון הוא משום דאין מוקדם ומאוחר בתורה, וחסרון זה שייך רק לענין כלל ופרט, שיש נפק"מ אם הכלל בא קודם הפרט או אחר הפרט, אבל לענין כלל שהוא צריך לפרט או פרט שהוא צריך לכלל, אין נפק"מ איזה קודם, וא"כ אין חסרון במה שהם מרוחקים). וא"כ, כיון דע"כ הפרשיות שייכות זל"ז ע"י הא דיש כלל בפ' זו שצריך לפרט בפ' זו, א"כ שוב י"ל דחשיבי לחד ענינא, וממילא שפיר יכולים לדרוש בכלל ופרט רגיל.

(ד) **ורישא ה"ק**, אי זכר, יכול אפי' יוצא דופן, וכו'- הק' **המהרי"ט אלגאזי** (כ"ד, ד'), למה צריך קרא לומר דיוצא דופן אינו בכור, הרי כתיב כל הבכור אשר יולד, ומצינו דסתם לידה הוא כדרכו, אבל יוצא דופן אינו נכלל בסתם לידה. וע"ש מה שהאריך בזה.

(א) **ר' טרפון מספקא לי' בכור לדבר א' אי הוי בכור או לא- ע' בחק נתן דביאר דיסוד ספיקו** הוא למה כ' בתורה בכור, וזה תלוי במהו הביאור בהא דכתי' פטר רחם, האם כוונת התורה לומר דוקא פטר רחם הוא דקדוש, אבל אם הוא יוצא דופן אינו קדוש, ולכך כ' בכור לאשמעינן דבבכור לדבר א' הוי בכור, וא"כ כיון דהוי בכור ליוצא דופן שפיר הוי קדוש, או דלמא הא דכ' בכור הוא משום דפטר רחם משמע אפי' אם יצא לאחר יוצא דופן, וע"ז בא התורה לומר דצריך להיות בכור, דהיינו בכור לכל דבר, ולא סגי בהא דהוי בכור לפטר רחם. **ומ"מ** יש לתמוה, דכל ספק זה שייך רק לגבי הבא אחר היוצא דופן, אבל איך שייך להסתפק לענין היוצא דופן עצמו, הרי כתיב מפורש בתורה דפטר רחם הוי בכור, וזה אינו פטר רחם. ואי' בזה פ' מחודש **בהאור שמח** (בכורות ב', ד'), דפי' דס"ל לר' טרפון דכיון דכתי' הזכרים לד', דמשמע שתים, ולא הי' מסתבר לו לומר דקרא מיירי שיצאו ב' הראשים בב"א ממש. ולכן פ' דמה דכתי' פטר רחם היינו מי שיצא ראשונה מהרחם, ומה דכתי' פטר שגר בהמה, היינו מי שנולד ונשלח מן הבהמה קודם לאחר. וא"כ, י"ל דהיכא דיצא היוצא דופן מעיקרא, והפטר רחם אח"כ, דיש להסתפק דאולי באמת שניהם קדוש, דכ"א הוי בכור לדבר א', וא"כ שניהם באמת קדושים, ונתקיים קרא דכתי' הזכרים לד', וזה הי' ספיקו של ר' טרפון.

(ב) **רבי טרפון מספקא לי'... ור' עקיבא פשיטא לי'- ע' בהערות להגרי"ש** שהביא מה שפסק הרמב"ן כשי' ר"ע משום דהלכה כר"ע מחבירו. והביא מה שהק' האבני נזר, למה צריך להא דקיי"ל כר"ע מחבירו, תיפוק לי' משום דר"ע פשיטא לי' ור' טרפון מספקא לי', וכמו דאמרי' דהיכא שיש דין של ב"ד של כ"ג דיינים, ואומר איני יודע, הדין הוא דיוסיפו עוד דיינים, ופי' **רש"י** דהאי דאמר איני יודע כמאן דליתא, ואין פוסקין דיני נפשות בפחות מכ"ג. וא"כ, ה"נ י"ל דכיון דר' טרפון אמר איני יודע, כמאן דליתא דמי,

הלוקח בהמה

כנגד הרובא דאי' קמן, הא כל הספק הוא בתערובת, וכיון דהע"א מעיד שהוא יודע מהו האיסור ומהו ההיתר, א"כ כלפי העד א' אין כאן תערובת בכלל, ואי"ז ע"א כנגד הרוב. משא"כ היכא שהוא מעיד כנגד רובא דליתא קמן, אז הוא מעיד כנגד הטבע, ובזה שפיר הוא מעיד כנגד הרובא דליתא קמן, וא"כ שפיר י"ל דע"א אינו נאמן.

(ח) **כי אזלי רבנן בתר רובא, ברובא דלא תלי במעשה, אבל רובא דתלי במעשה לא- ע' במנחת אברהם** שהביא לדקדק מדברי הרמב"ן בהלכותיו כאן דמה דלא אזלי בתר רוב התלוי במעשה, היינו משום דמיעוט שאינו תלוי במעשה עדיף מרוב התלוי במעשה (דהיינו, דמשמע דאם בין הרוב ובין המיעוט היו תלויים במעשה, אז שפיר היינו אזלי בתר הרוב בכה"ג), וע"ש מש"כ בזה.

(ה) **זה הכלל, כל שידוע שביכרה אין כאן לכהן כלום- כ' התוס' יו"ט** דכלל זה לא בא לרבות כלום, אלא נקוט האי כלל זה בידך. אולם בתוס' רעק"א שם פ"י דזה הכלל בא לומר דלא רק ספק כמו ספק אם טינפה או לא הוי ספק, אלא אפי' בחולבת, דרובן אינן חולבות אא"כ יולדות, מ"מ חיישינן דאולי חולבת אע"פ שאינה יולדת, וא"כ צריך להחמיר דאולי בכור הוא.

(ו) **ואם ספק, יאכל במומו לבעלים- העיר בהערות להגרי"ש**, מ"ש דברישא נקט הלשון אין כאן לכהן כלום, ובסיפא אמרי' דיאכל במומו לבעלים, הרי גם בסיפא אין כאן לכהן כלום. ותי' דלא מבעיא לדעת הרמב"ם דס"ל דקיי"ל דתקפו כהן אין מוציאין מידו, א"כ שפיר י"ל דלא שייך כ"כ הלשון אין כאן לכהן כלום בסיפא, דהא כיון דספק הוא, אם תקפו כהן, אין מוציאין מידו. אבל אף לדעת הראשונים שחולקים על הרמב"ם, וס"ל דת"כ מוציאין מידו, יש לבאר דמ"מ שאני ספק מודאי לענין בעלות הכהן. שהרי קיי"ל (יו"ד ש"ו, ד') דאם הכהן מסרב מלקבל הבכור, מפני שיש בו טורח גדול לטפל בו בזמן הזה עד שיש בו מום, אינו רשאי לעשות כן, שהרי נראה כמבזה את המתנות. והוסיף הרמ"א דאפי' ספק בכור צריך הכהן לקבלו מיד ישראל הנותן לו. ולפי"ז, בא התנא לאשמעין דספק שאני מודאי, דדוקא בודאי אין לכהן כלום, ואין לו שום שייכות לזה, משא"כ ספק שאני, דיש לו שייכות, ואם רוצה הישראל ליתן הספק בכור לכהן, ומסרב הכהן מלקבלו, הרי הוא מבזה המתנות ואין לו לעשות כן.

(ז) **כי אזלי בתר רובא דאיתי' קמן... אבל רובא דליתי' קמן לא אזלי רבנן בתר רובא- ע' בהערות להגרי"ש** דהעיר דאף דכאן מבואר דרובא דאיתא קמן עדיף מרובא דליתא קמן, אולם מצינו דוכתי דרובא דליתא קמן עדיף, והוא מש"כ **בשב שמעתתא** (ו', ז') לדון בע"א כנגד רוב, דנאמן ע"א כנגד רובא דאיתא קמן, אבל כנגד רובא דליתא קמן אינו נאמן. וביאר הגרי"ש דהיכא דהע"א מעיד